

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชนบทซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศจำเป็นต้องเริ่มพัฒนาสถาบันครอบครัวของเกษตรกรในชนบท นั่นคือ การพัฒนาสมาชิกครอบครัวเกษตรกร ซึ่งได้แก่ พ่อบ้าน แม่บ้าน และบุตรหลาน ให้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันในการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งคุณภาพชีวิตของครอบครัวด้วย จากรายงานโครงสร้างประชากรและกำลังแรงงานของประเทศไทย ปี 2532 (กรมแรงงาน, 2532) ได้แสดงจำนวนประชากรแรงงานสตรีมีอยู่ประมาณ 14.67 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นสตรีชนบทจำนวน 12.15 ล้านคน และเป็นสตรีที่ประกอบอาชีพการเกษตร จำนวน 6.63 ล้านคน หรือประมาณครึ่งหนึ่งของสตรีในชนบท ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเกษตรมาก แม่บ้านเกษตรกรหรือสตรีเกษตรกร นับว่าเป็นผู้มีภาระกิจมากที่สุดในครอบครัว คือ ประการแรก บทบาทเชิงครัวเรือน อันได้แก่ กิจกรรมการดูแลบ้าน การรับ-จ่ายเงินค่าอาหาร การรักษาพยาบาลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน การจัดกิจกรรมและสวัสดิการอื่น ๆ เพื่อสมาชิกในครัวเรือน ประการที่สอง บทบาทเชิงเศรษฐกิจต่อการพัฒนาการเกษตร ซึ่งประกอบกิจกรรมที่ให้ผลผลิตทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือนและสังคม อาจจะให้ผลตอบแทนในรูปตัวเงินหรือไม่ก็ได้ แม่บ้านเกษตรกรจะมีส่วนร่วมด้านแรงงานตามอาชีพของครอบครัวและเวลาที่ใช้ทำงาน จากการเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรชายกับเกษตรกรหญิง พบว่าเกษตรกรหญิงทำงานในไร่นาน้อยกว่าเกษตรกรชาย แต่ถ้ารวมงานในไร่นากับงานบ้านเข้าด้วยกันแล้ว เกษตรกรหญิงใช้เวลามากกว่าเกษตรกรชาย (พิงพิศ, 2528) แม่บ้านเกษตรกรหรือสตรีเกษตรกร มีบทบาทการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจและกระทำการเปลี่ยนแปลงวิธีการประกอบอาชีพหรือวิธีการผลิตในกิจกรรมบางอย่าง เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

ผู้ตัดสินใจหลักจะเป็นสตรีเกษตร บทบาทของแม่บ้านเกษตรกรในด้านการเพิ่มรายได้ของครอบครัว โดยเป็นแรงงานที่ได้รับค่าจ้างทำงานในไร่นาของคนอื่นและงานนอกเหนือการเกษตรอีกด้วย ประการสุดท้าย ยังมีบทบาทด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งนี้ เพราะ สตรีเกษตรกรในปัจจุบันสนใจที่จะรับฟังข่าวสารต่าง ๆ และใส่ใจไปปรับความรู้ด้านอาชีพและอื่น ๆ เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ของทางราชการ และนำไปทดลองประกอบอาชีพ (นางลักษณ์ และคนอื่น ๆ, 2531)

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมให้แม่บ้านเกษตรกร รวมตัวเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการรับบริการความรู้ด้านเคหกิจเกษตร การที่จะดำเนินงานส่งเสริมเคหกิจเกษตรให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของแม่บ้านเกษตรกร คือ "ทัศนคติที่มีต่องานส่งเสริมเคหกิจเกษตร" แต่เนื่องจากไม่เคยมีการศึกษาทัศนคติของแม่บ้านเกษตรกรในท้องที่จังหวัดน่านมาก่อน จึงเห็นสมควรทำการศึกษา ทัศนคติของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมเคหกิจเกษตร เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตร รวมทั้งปัญหาอุปสรรคหรือข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข เพื่อจะได้ปรับปรุงงานส่งเสริมเคหกิจเกษตรในท้องที่ที่วิจัย และในท้องที่อื่น ๆ ตลอดจนปรับปรุงนโยบายงานส่งเสริมเคหกิจเกษตรในระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม แม่บ้านเกษตรกร ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไปของแม่บ้านเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมเคหกิจเกษตร
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อทัศนคติของแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมเคหกิจเกษตร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในอนาคตของแม่บ้านเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมเคหกิจเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตรในการปรับปรุงงานเคหกิจเกษตรให้เป็นที่ยอมรับแก่แม่บ้านเกษตรกรในท้องถิ่นที่ทำการวิจัย หรือในท้องถิ่นที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารของกรมส่งเสริมการเกษตรในการปรับปรุงหรือแก้ไขนโยบายเกี่ยวกับงานเคหกิจเกษตร
3. เพื่อเป็นผลให้แม่บ้านเกษตรกรได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเคหกิจเกษตรที่ดียิ่งขึ้นในอนาคต

สมมติฐานของการวิจัย

1. แม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุน้อยจะมีทัศนคติที่ดีต่องานเคหกิจเกษตรมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุมาก
2. แม่บ้านเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่องานเคหกิจเกษตรมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำ
3. แม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้สูงจะมีทัศนคติที่ดีต่องานเคหกิจเกษตรมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ
4. แม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรน้อย จะมีทัศนคติที่ดีต่องานเคหกิจเกษตรมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรมาก
5. แม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่องานเคหกิจเกษตรมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านต่ำ

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาทัศนคติของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต้องงานส่งเสริมเคหกิจเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยการสัมภาษณ์ ใช้คำถามแบบปลายปิดและปลายเปิดเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน ทัศนคติ ปัญหาและความต้องการของแม่บ้านเกษตรกร ที่มีต้องงานส่งเสริมเคหกิจเกษตร

นิยามศัพท์

"ทัศนคติ" หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของแม่บ้านเกษตรกรหลังจากได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมเคหกิจเกษตร โดยอาจแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะบวก เช่น สนใจ พอใจ สนับสนุน หรือลักษณะลบ เช่น ไม่สนใจ ไม่พอใจ และขัดข้อง

"ระดับทัศนคติ" หมายถึง ระดับความรู้สึกทางจิตใจของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมเคหกิจเกษตร จะสังเกตและวัดได้จากความคิด ความรู้สึกของแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งตอบสนองต่อแบบสัมภาษณ์วัดทัศนคติที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ในด้านการประมาณค่าทัศนคติของแม่บ้านเกษตรกรที่มีต้องงานส่งเสริมเคหกิจเกษตร ทั้งลักษณะการดำเนินงานเคหกิจเกษตรและเจ้าหน้าที่งานเคหกิจเกษตร กำหนดให้คะแนนคำถามย่อยเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับ 5 (มากที่สุด) หมายถึง สนใจมากที่สุด ต้องการมากที่สุด เหมาะสมมากที่สุด พอใจมากที่สุด เข้าใจมากที่สุด นำสนใจมากที่สุด ติดตามมากที่สุด ช่วยเหลือมากที่สุด คะแนนสำหรับระดับนี้เท่ากับ 5 คะแนน

ระดับ 4 (มาก) หมายถึง สนใจมาก ต้องการมาก เหมาะสมมาก พอใจมาก ใช้มาก สามารถมาก เข้าใจมาก นำสนใจมาก ติดตามมาก ช่วยเหลือมาก คะแนนสำหรับระดับนี้เท่ากับ 4 คะแนน

ระดับ 3 (ปานกลาง) หมายถึง สนใจปานกลาง ต้องการปานกลาง เหมาะสมปานกลาง พอใจปานกลาง ใช้ปานกลาง สามารถปานกลาง เข้าใจปานกลาง นำสนใจปานกลาง ติดตามปานกลาง ช่วยเหลือปานกลาง คะแนนสำหรับระดับนี้เท่ากับ 3 คะแนน

ระดับ 2 (น้อย) หมายถึง สนใจน้อย ต้องการน้อย เหมาะสมน้อย พอใจน้อย ใช้น้อย สามารถน้อย เข้าใจน้อย นำสนใจน้อย ติดตามน้อย ช่วยเหลือน้อย คะแนนสำหรับระดับนี้เท่ากับ 2 คะแนน

ระดับ 1 (น้อยที่สุด) หมายถึง สนใจน้อยที่สุด ต้องการน้อยที่สุด เหมาะสมน้อยที่สุด พอใจน้อยที่สุด ใช้น้อยที่สุดสามารถน้อยที่สุด เข้าใจน้อยที่สุด นำสนใจน้อยที่สุด ติดตามน้อยที่สุด ช่วยเหลือน้อยที่สุด คะแนนสำหรับระดับนี้เท่ากับ 1 คะแนน

คะแนนเฉลี่ยที่ได้นำมาแบ่งเป็นช่วง ๆ เพื่อพิจารณาทัศนคติของแม่บ้านเกษตรกร ดังนี้ ^{1/}

คะแนน	4.6 - 5.0	แสดงว่ามีทัศนคติที่ดีที่สุด
คะแนน	3.6 - 4.5	แสดงว่ามีทัศนคติที่ดี
คะแนน	2.6 - 3.5	แสดงว่ามีทัศนคติด้านกลาง
คะแนน	1.6 - 2.5	แสดงว่ามีทัศนคติไม่ดี
คะแนน	1.0 - 1.5	แสดงว่ามีทัศนคติไม่ดีที่สุด

"เจ้าพนักงานเคหกิจเกษตร" หมายถึง เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสำเร็จการศึกษาด้านคหกรรมศาสตร์และมีวุฒิปริญญาตรี ปวส. หรือ ปริญญาตรี ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานเผยแพร่ความรู้ด้านคหกรรมศาสตร์ แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกรและกลุ่มส่งเสริมการเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ทั่วประเทศ ยกเว้นอำเภอเมือง

^{1/} ประคอง กรรมสูตร, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 15.

ใช้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นนักวิชาการเคหกิจเกษตร ประจำสำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบอีก
หน้าที่หนึ่ง

"งานเคหกิจเกษตร" หมายถึง การนำเอาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่
ของครอบครัวเกษตรกร มาบริการให้แก่แม่บ้านเกษตรกร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว
เพื่อเป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ วิชาการต่าง ๆ ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้กำหนด
ได้แก่

1. วิชาอาหารและโภชนาการ
2. วิชาถนอมอาหาร-แปรรูปอาหาร
3. วิชาตัดเย็บเสื้อผ้า
4. วิชาอนามัยในครอบครัว
5. วิชาบริบาลทารก
6. วิชาจัดการบ้านเรือน
7. วิชาประดิษฐ์สิ่งของจากผลผลิตเกษตร
8. วิชาการเกษตร
9. วิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอื่น ๆ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2530)

"กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร" หมายถึง ภรรยาของเกษตรกรหรือบุตรหลานหญิงของเกษตรกร
ที่พ้นคุณสมบัติการเป็นยุวเกษตรกร ถ้าเป็นโสดมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ได้รวมกันขึ้นในด้านความ
คิด กำลังกาย กำลังทรัพย์และจิตใจ เพื่อร่วมกันทำงาน ช่วยกันแก้ไขปัญหาของครอบครัวเกษตร
กรในหมู่บ้าน หรือตำบลนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ การอยู่ดีกินดี มีสุขภาพอนามัย
สมบูรณ์ และมีความมั่นคงของชีวิตครอบครัว อันเป็นกำลังสำคัญในการช่วยพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ
ในระดับครัวเรือนของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นเป็นผลสืบเนื่อง คือ ช่วยให้เกิดเศรษฐกิจของชาติดีขึ้นด้วย
(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2530)

- "แม่บ้านเกษตรกรอายุน้อย" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปี ลงมา ^{1/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุมาก" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป ^{1/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำ" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีความรู้ตั้งแต่ ป.3 ลงมา ^{2/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีการศึกษาสูง" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีความรู้ตั้งแต่ ป.4 ขึ้นไป ^{2/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง หรือ $\leq 32,882$ บาทต่อปีลงมา ^{3/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้สูง" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง หรือ $\geq 32,883$ บาทต่อปีขึ้นไป ^{3/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรน้อย" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรตั้งแต่ 3 คนลงมา ^{4/}
- "แม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรมาก" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีบุตรตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป ^{4/}
- "กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร" หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมเคหกิจเกษตร ซึ่งได้แก่ การเข้ารับความรู้จากเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตร การร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลผลิตเกษตร การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การจัดบ้านเรือน ฯลฯ และการเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรอื่น ๆ

^{1/} คณะกรรมการดำเนินงานเนื่องในปีประชากรแห่งโลก, รายงานประจำปี 2517/18, ประชากรกับการอยู่รอด, (กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2518), หน้า 252.

^{2/} กรมสามัญศึกษา, รายงานอันดับที่ 8 สัมฤทธิ์ผลการศึกษาคณะบังคับ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2516), หน้า 89.

^{3/} ข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมืองน่าน ปี 2534.

^{4/} คณะกรรมการดำเนินงานเนื่องในปีประชากรแห่งโลก, รายงานประจำปี 2517/18, ประชากรกับการอยู่รอด, (กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2518), หน้า 252.

"แม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มแม่บ้านต่ำ" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มน้อย โดยได้รับคะแนนตั้งแต่ 0-3 คะแนน

"แม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มแม่บ้านสูง" หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมาก โดยได้รับคะแนนตั้งแต่ 4-6 คะแนน

"การใช้อุปกรณ์การสอน" หมายถึง การใช้เครื่องมือตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการสอน เพื่อช่วยให้แม่บ้านเกษตรกรเกิดความรู้ ความเข้าใจง่ายและรวดเร็วขึ้น ได้แก่ ของจริงและเอกสารเผยแพร่ เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved